

**Проект № 964 „Заедно и равни: правата на търсещите убежище и закрила”
към Фонд Активни граждани България <https://www.activecitizensfund.bg>
тематичен приоритет 1 Подобряване на демократичната култура и гражданска
осведоменост. Финансовата подкрепа е предоставена от Исландия, Лихтенщайн и
Норвегия по линия на Финансовия механизъм на Европейското икономическо
пространство на стойност € 15 000**

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Фондация „Стойна Кръстанова“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България

Изследване с качествени методи

Въвеждащи думи

Теренната работа, като един от комплексните методите на спешната антропология, дава възможност да се очертае контекст на изследването и да се достигане до разбирането за същността на проблемите. Интервюто е един от основните качествени методи на работа, който има за задача да се достигне до информация, позволяваща да се открият възгледи и модели на възприемане, преживяване и конструиране на социалния свят през личните истории. Едно от предимствата на този метод е желанието да се избегнат предварително създадени схеми на интерпретация, като се даде предимство на запознаването с разбиранята на респондентите.

Докладът има за задача, от една страна, да представи *case study*, който на примера на местния контекст и разгърнатата се ситуация, влияещи върху процеса на установяване на украинските бежанци, може да очертае типологична ситуация в България, а, от друга – да потърси индивидуалните особености и личните преживявания, като част от общото, което допълва и изгражда

собствен облик и специфика. Това е важно, защото законовите норми и регламенти не визират или рядко обръщат внимание на отделните случаи, а житейските ситуации засягат предимно лични съдби. Още повече, че културният опит оказва влияние върху възприемането, обяснението и изразяването на възгледите както в макро-контекст, така и в конкретна ситуация.

Думата имат експертите

1. Областна управа и Областен щаб Пловдив-Украйна

Във връзка с руската агресия в Украйна и навлизането на голям брой хора, бягащи от войната, на 5 март 2022 г. българското правителство създава [Кризисен щаб](#). Неговата цел е да се улесни предоставянето на временна закрила различни форми на помощ за всички хора, напуснали Украйна в резултат на военните действия. Създадени са правила и регламенти, зададени от централната власт на национално и европейско равнище. Те са свързани с правните аспекти на убежището и усилията да се консолидират и хармонизират действията на различните държавни институции. Започва да функционира и интерактивен сайт - [Единен информационен портал Bulgaria for Ukraine](#) за украинците, бягащи от войната.

На 8 март 2022 г. с решение на Областния съвет по сигурност към областния управител на Пловдив Йордан Иванов се формира постоянно действащ [Областен щаб "Пловдив - Украйна"](#). В него влизат всички институции, които имат отношение към управление на кризата, каза Иванов и уточни, че това са дирекция "Миграция" към МВР, ДАНС, РЗИ, УМБАЛ "Пловдив" и УМБАЛ "Св. Георги", Регионално управление на образованието, община Пловдив, Държавната агенция за бежанците, Бюрото по труда, Службата по заетостта, Инспекцията по труда, Министерството на туризма и БЧК. [Сайтът на Областна управа - Пловдив съобщава](#), че тогавашният областен управител г-н Йордан Иванов кани също и представител на Агенцията по бежанците, която няма регионално подразделение. В Съвета дистанционно участие вземат също кметовете на общини на територията на областта, както и ръководителят на националния щаб, назначен с решение на правителството. Основната цел на

сформирания постоянно действащ щаб е осигуряване на пълен синхрон между институции, неправителствен сектор и бизнес в помощ на украинските граждани, които бягат от войната и пристигат в Пловдив и областта.

Това, което добавя г-н Йорданов в разговор, е, че за него важно условие е в този кризисен щаб да има представители на гражданските организации, НПО и на украинската общност. Поканени са активисти на общността: [консулт на Украйна в Пловдив](#) г-н Димитър Георгиев, г-жа Наталия Елис, учредител на благотворителната организация [Ukraine Support & Renovation](#), г-жа Лана Петкова и др. Всички те са хора с висок авторитет, познават добре както положението на бягащите от войната, така и културните особености и правовите норми.

В този момент областният управител вижда два проблема. Първият е свързан с намерението му да се създаде единен телефон за нуждите на бежанците, но държавната администрация официално няма ресурс за това. Тези функции се поемат на доброволни начала от екип на областна администрация. Благодарение на личните усилия на служителите този проблем се преодолява, но е факт, че правилата за държавните институции са твърди и не могат да бъдат лесно адаптирани към форсмажорни обстоятелства, така че и служителите да бъдат гъвкави и да се улесни тяхната работа. Г-н Йорданов обяснява, че е важен опитът на държавата – комуникационен, правен, регулаторен и т.н. – да реагира в кризисни ситуации, така че да може да използва оптимално ресурсите си (материални и човешки) за решаване на спешни въпроси.

При действията е важно бягащите от войната украинци да бъдат интегрирани в българското общество, а това според мнението на лидерите е възможно, ако те бъдат включени в пазара на труда. Създаването на реални възможности за квалификация и преквалификация би помогнало установилите се в България бежанци по-лесно да се устроят в българския пазар на труда.

2. Община Пловдив

Постепенно работата по приемане на украинците се канализира, натискът от бежанци намалява и работата се продължава от звено на Община Пловдив. То е създадено веднага след инвазията на Русия в Украйна и също е наречено Кризисен щаб. Голямо предизвикателство е настаняването на украинците, бягащи от войната. Белогробната болница в Пловдив е закрыта

през 2015 г. и сградата е необитаема и празна. С настъпването на войната и пристигащите в Пловдив бежанци се стига до решението тя да се превърне във "Втори дом" за хора, които търсят закрила в България. За това се обединяват силите на много хора и организации - самите бежанци, доброволци, работници от общински предприятия и граждански организации, които успяват да почистят част от помещенията, да ремонтират покрива, да обновят инсталациите. Активисти и спомоществователи, такива като г-н Димитър Георгиев, Манол Пейков, Наталия Елис и др. съдействат за изграждането и оборудването на Втори дом. На платформата [TimeHeroes се обявява се и призив към доброволците](#) за съдействие.

Ремонтът все още продължава. Местните фирми помагат за осигуряването на строителни материали за извършване на ремонтни дейности. Община Пловдив дава подкрепа и като в помощ на украинските бежанци предоставя сгради, които се ремонтират и служат за адаптиращи детски градини или младежки дейности. Доброто сътрудничество на община Пловдив с Фондация „Подкрепа и обновяване на Украйна“ продължава.

В началото представителите на Градския щаб за Украйна е част от Областния кризисен щаб, но когато неговата работа затихва, те продължават да се грижат за удовлетворяване на нуждите на хората, бягащи от войната. В началото се решават много индивидуални казуси, като се търси съдействието и на други институции, университети, граждански организации, доброволци, отделни професионалисти - лекари, ремонти и т.н. След установяване на правилата работата сякаш затихва, но тогава започва да се увеличава потокът към града.

Служителите в градския кризисен щаб споделят убеждението, че навлизането на бежанците в пазара на труда е условие и за тяхната адаптация и интеграция: Всъщност, една от причините за разгръщане на този проблем е дългият срок, в който украинските дипломи се признават и легализират. Така те не могат да предложат на българския пазар на труда своя квалифициран труд.

Важно е да се отбележи, че и двата щаб - Областният и Градския - търсят съдействието и работят в сътрудничество с други институции и организации.

3. Неправителствени организации, лидери и доброволци

Неправителствените организации заемат важно място при решаването на проблемите на бежанците от Украйна. Сред сдруженията и фондациите се откроява [„Ukraine Support & Renovation“ \(„Подкрепна и обновяване на Украйна“\)](#). Тяхната дейност е насочена към важните проблеми, свързани с преодоляване на травмите от войната, както и подпомагане на намирането на жилище, работа, училище/детска градина за децата, адаптация и интеграция в българското общество. Фондацията е организатор на Втори дом, като буферен център за временно пребиваване на бежанци. Събиране на дарения за предварително обявените каузи и привличането на доброволци е част от всекидневната работа. Основно тук е името на Наталия Елис, която се е посветила на каузата на своите сънародници - украинските бежанци. При срещите и разговорите с представителите на различни институции, това е най-често срещаното име, когато става въпрос за сътрудничество в решаване на проблемите на хората, бягащи от войната. Тя работи с всички местни и областни институции и организации, потърсила е сътрудничество и с международни организации, като ВКБООН и UNICEF.

Създаването на детски дневни центрове е важна стъпка към адаптацията на децата и тяхната интеграция в образователната система: Това е част от политиката на Фондацията да подпомогне интеграцията на украинските бежанци в българската среда.

За същата цел се организират курсове по български език, което започна още след пристигането на първите бежанци в Пловдив. В началото се разчита на преподаватели - доброволци, като се търси сътрудничество и с други български институции - Областна администрация, Община Пловдив, почетния консул на Украйна в Пловдив. Така редовно се организират курсове на място. От лятото на 2022 г. се произвежда дигитално учебно съдържание, което се качва във виртуалното пространство. Тези курсове и помощ се отнасят както за настанените във Втори дом, така и за украинците извън него и се смятат за [действително работещ модел](#).

Самата Наталия Елис винаги подчертава силата на сътрудничеството и особено ролята на Димитър Георгиев - почетния консул на Украйна в Пловдив.

Той реагира на всяко затруднение както на общността, така и на отделните хора. Както казва Наталия Елис „Навсякъде, на всички конференции и срещи подчертавам, че тук в Пловдив имаме работещ модел на сътрудничество. Благодарение на почетния консул нямаме затруднения - той реагира веднага в случаи, когато срещаме затруднения. Благодарение на това имаме Втори дом, имаме помощ, хората срещат разбиране. Това е Пловдивският модел“. В този модел е важно сътрудничеството между различни организации и институции, които работят заедно за една кауза, но и личностите, лидерите в града, които привличат и вдъхновяват останалите за действие и участие. Такива са също и [Манол Пейков](#), който от първите дни на войната организира доброволци и помощи не само за бежанците тук в България, но и за хората от Украйна, които страдат от войната. [Лана Петкова](#) (Свитлана Петкова) е омъжена и живее в България от повече от 20 години. Тя е една от първите, която лично се включва в транспортиране и устройване на украински бежанци в Пловдив. [Снежана и Джон Матюсън](#) преподават безплатно английски на украинските деца. Въпросът не е само в това кой какви големи дела може да направи, а е в този дух на колективно действие и човешко съчувствие, което действа в името на хуманизма.

Във всички интервюта, взети от експерти и активисти се отбелязва Взаимодействието между различните институции и организации, които поемат различни дейности, съобразно своите компетенции. Този принцип е приложен още при създаването на Областния щаб Пловдив - Украйна, където институциите и организацията са представлявани както от техните ръководители, така и от експерти.

Думата имат украинските бежанци

1. Ако човек иска да бъде редовен данъкоплатец

Направените интервюта разкриват травмите от войната, проблемите, с които се сблъскват бежанците във всекидневния си живот, конкретните стъпки, които предприемат, за „да стъпят на краката си“ и да станат редовни данъкоплатци, т.е. да се интегрират в българското общество. Трудностите

могат да бъдат както от лично естество, преди всичко комуникационни с научаването на езика, но и други детайли, така и с познаването на юридическите процедури, работата на институциите – банки, фирми и др.

За решаването на една част от проблемите вече има алгоритъм, изработен от институциите, който се отнася до жизнените проблеми на хора в беда (настаняване, храна, вещи от първа необходимост, неотложни здравни нужди). В процеса на взаимодействие между институциите се забелязват затруднения.

- Държавната администрация (в частност, Областна администрация) няма ресурс за да създаде единен телефон за нуждите на бежанците.
- Съществуват комуникационни проблеми между институциите, които водят и до несъответствия в други области (финансови, хуманитарни). Поради това, въпреки че държавата има изработени политики за разрешаване на въпросите по настаняването на бежанците, програмата не функционира достатъчно добре, действията са забавени, плащанията са неточни. (Като пример може да бъде посочено липсата на добра комуникация между общинските служби и Министерството на туризма.
- Следва да има по-експлицитна информация за правилата, отнасящи се за здравните услуги за хората, бягащи от войната, които търсят убежище и закрила.

Украинските бежанци, обаче, са хора, които имат свой житейски път и лични нужди, и все пак техните проблеми могат да се типологизират така:

- Липса на реални възможности за квалификация и преквалификация, така че установилите се в България бежанци по-лесно да се устроят в българския пазар на труда.
- Необходима е по-пълна информация и съдействие за легализиране на украинските дипломи.
- Въпреки, че съгласно решението на Европейската комисия за даване на статут за временна закрила, той не дава право на украинските младежи

да се записват в българските университети при облекчен режим, а трябва да заплащат такси като граждани, които са извън Европейския съюз.

- Необходима е по-пълна информация и съдействие при откриване на собствена фирма.
- Необходима е по-пълна информация и съдействие при откриване на банкова сметка. Не всички са осведомени, че, придобивайки статут на временна закрила, [те имат право на облекчена процедура за откриване на банкови сметки и получаване на кредитни и дебитни карти от българските банки](#).
- Липса на сайт, където украинците да попълват информация за услугите, които предлагат.

Доц. д-р Красимира Кръстанова